

Надійшла до редакції 22.02.2012 р.

УДК 811.161.1'37-042.62+811.112.2'37-042.62

АСОЦІАТИВНІ ПОЛЯ ЛЕКСЕМ ДОРОГА, ПУТЬ, WEG У ЗІСТАВНОМУ АСПЕКТІ

Т. Г. Бондар

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Реферат. У статті у зіставному аспекті розглядаються набори асоціацій, які виникають у свідомості носіїв російської та німецької мов на слова-стимули 'дорога', 'путь' та 'Weg'. У межах кожного асоціативного поля виявлено семантичні групи та підгрупи. Деякі групи є спільними у російській та німецькій частинах експерименту. Проте, слово-стимул Weg не асоціюється у носіїв німецької мови із зірками (не утворює семантичну групу 'Млечный путь'). У ході експерименту ми виявили також культурно-марковані асоціації, характерні лише для російської свідомості.

Ключові слова: вільний асоціативний експеримент, слово-стимул, слово-реакція, лексичне значення слова, семантична група.

Сучасні науковці використовують результати асоціативних експериментів у психолінгвістиці, соціальній психології та психосемантичних дослідженнях. На думку О. М. Леонтьєва, об'єктивне вивчення вищих асоціативних процесів, як у нормі, так і в патології, є одним з найскладніших і далеко ще не вирішених завдань [1, с. 50]. Деякі вчені стверджують, що асоціації - «це психічна реальність, і їхнє дослідження є настільки ж важливим, як і дослідження інших реальностей» [2, с. 111]. На важливість вивчення вербальних асоціацій вказував й О. Р. Лурія, який зазначав, що «вивчення смислових зв'язків, характерних для нормального і патологічного стану мозку, має вирішальне значення як для психології, так і для лінгвістики» [3, с. 140]. Значення слів через асоціативні реакції вивчала О. О. Залевська [4], яка у своїх дослідженнях спиралась на роботи Дж. Кіша.

Слід зазначити, що вперше асоціативний тест був використаний Ф. Гальтоном і К. Юнгом. У подальшому він отримав розвиток у дослідженнях О. Р. Лурії, Дж. Брунера, Р. Лазаруса.

Актуальність вивчення зв'язків між вербальними одиницями за допомогою асоціативного експерименту полягає в тому, що через мовні одиниці науковець може проникнути в механізми людського мислення, пізнати дійсність та способи збереження знань.

У нашій розвідці ми використовуємо дані, отримані в результаті вільних асоціативних експериментів. Учасниками експерименту були 44 носія російської та 43 носії німецької мови віком від 16 до 30 років. Експеримент проведено у 2011 році на базі Липецького державного педагогічного університету (м. Липецьк, Росія) та Інституту іноземних мов і культури в університеті Ерланген-Нюрнберг (м. Нюрнберг, Німеччина). Завдання респондентів - згадати і записати за 30 секунд декілька реакцій, які першими спадають їм на думку, коли воно чуєть / читають певні слова-стимули. Російським респондентам пропонувалися слова-стимули *дорога* та *путь*, німецьким - *Weg*. Отримані набори реакцій і стали **об'єктом** нашого дослідження.

Мета роботи - на основі спільних семантичних компонентів об'єднати слова-реакції у групи; схарактеризувати зміст та структуру отриманих асоціативних полів.

Слово-стимул *дорога* у носіїв російської мови сформувало асоціативне поле з 78 реакцій. Серед цих асоціацій є як досить стійкі, повторювальні, так й одиничні, нечастотні реакції. Загалом 44 респондента дали 143 реакції.

При розподілі асоціацій за семантикою слова-стимулу ми отримали чотири групи реакцій. Першу групу утворюють асоціації, що пов'язані з основним значенням лексеми *дорога*: 'смуга землі, призначена для пересування'. Другу групу - асоціації, які стосуються такого значення лексеми *дорога* як 'перебування в русі, поїздка, подорож'. До третьої групи ми віднесли асоціації з яскраво вираженим національно-культурним компонентом. До четвертої групи увійшли реакції респондентів, що пов'язані з вживанням лексеми *дорога* у переносному значенні, де дорога асоціюється з життєвим шляхом людини, її способом життя. У межах кожної групи було виділено по декілька підгруп.

Перша група є найбільш чисельною (загальна кількість реакцій - 73). У межах групи ми виділили такі підгрупи:

'Фізичні параметри (розміри) дороги' (30 реакцій). До цієї підгрупи належать переважно прикметники: *длинная* (15), *длина* (2), *долгая* (5), *широкая* (3), *широта* (1), *узкая* (1), *извилистая* (3).

'Покриття, колір та якість доріг' (21 реакція): *асфальт* (4), *земля* (1), *каменистая* (1), *камень* (1), *пыль* (3), *пыльная* (1), *серая* (1), *гладкая* (1), *разбитая* (1), *ямы* (1), *заброшенная* (1), *пустая* (2), *плохая* (2), *красивая* (1).

'Частина простору, яка у свідомості носіїв мови певним чином пов'язана з дорогою' (10 реакцій): *деревня* (2), *поле* (1), *лес* (1), *место* (1), *пространство* (1), *дом* (2), *универ* (1), *к морю* (1).

'Складові частини дороги, типи доріг' (12 реакцій). До цієї підгрупи ми віднесли квазісиноніми лексеми *дорога* (*трасса* (3)), а також слова-реакції, які вказують на призначення дороги (*пешеходная* (1), *проселочная* (1)) або називають її складові частини (*полоса* (2), *обочина* (2), *дорожные знаки* (1), *знаки* (1), *разметка* (1)).

Другу групу утворюють 75 асоціацій, які пов'язані зі значенням лексеми *дорога* 'перебування в русі, поїздка, подорож'. У межах цієї групи ми теж виділили кілька підгруп:

'Пересування в просторі і часі' (17 реакцій). Цю підгрупу утворюють такі слова як *путь* (9), *путешествие* (4), *идти* (2), *движение* (1), *ехать куда-то* (1).

'Транспорт, засіб пересування' (18 реакцій): *машина* (12), *руль* (1), *поезд* (2), *автобус* (1), *лошадь* (1), *метро* (1).

'Суб'єкти, залучені до подорожі' (4 реакції): *водитель* (1), *попутчики* (1), *путешественник* (1), *пешеходы* (1).

'Мета поїздки' (17 реакцій). Частина асоціацій виявляє цільовий компонент, тобто слова-реакції вказують на мету, яку переслідує суб'єкт, вирушаючи у поїздку, кінцевий пункт призначення: *цель* (3), *деревня*²⁰ (2), *дом** (2), *домой* (1), *к морю** (1), *Крым* (1), *страны* (1), *Франция* (1), *лес** (1), *в небо* (1), *место** (1), *достопримечательности* (1), *открытие* (1).

'Тривалість подорожі' (6 реакцій): *долгая** (5), *дальняя* (1).

'Емоції та почуття, які пов'язані з поїздкою, оцінка подорожі' (7 реакцій): *интерес* (2), *счастье* (1), *хлопоты* (1), *одиночество* (1), *легкая* (1), *спокойная* (1). Зазначимо, що у цих асоціаціях сильно виражений прагматичний компонент, а саме, антропоорієнтована складова.

²⁰ *Отримані у результаті експерименту асоціації можуть співвідноситися з різними значеннями (лексико-семантичними варіантами) слова-стимулу, а тому одночасно відноситися до різних семантичних груп чи підгруп

‘Безпека дорожньо-транспортного руху’ (2 реакції). Цю підгрупу формують реакції на кшталт: *милиция* (1), *авария* (1).

‘Необхідні предмети для подорожі, поїздки’ (2 реакції): *багаж* (1), *вещи* (1).

‘Супровідні елементи подорожі’ (2 реакції): *вид из окна* (1), *закат* (1).

Важливо відзначити, що в асоціативному полі на стимул *дорога* виявились 2 **національно-марковані асоціації**, які ми об’єднали в окрему третю групу. По-перше, це реакція *скатертью*, яка є алюзією до відомого російського виразу *Скатертью дорога!* - демонстрації байдужості до чийогось від’їзду, а також побажанні забиратися геть, куди-завгодно. Хоча спочатку цей вираз використовувався для побажання щасливої дороги, оскільки в уявленні росіян нічого чистішого і рівнішого, ніж хороша шовкова скатертину, на світі не могло бути. Але потім висловлювання *Скатертью дорога!* набуло протилежного іронічного значення. Другою культурно-маркованою асоціацією є реакція *дураки*, яка входить до складу добре відомої апокрифічної фрази *В России две беды — дураки и дороги*. Авторство фрази точно не встановлено і приписується різним історичним особистостям.

Четверту групу ‘**життя, діяльність людини**’ утворюють ті реакції респондентів, які безпосередньо стосуються способу життя людини, її життєвого шляху (загальна кількість реакцій - 11). У народній культурі уявлення про дорогу корелюють з життєвим шляхом людини, переміщенням душі у потойбічний світ [5, с. 124]. Проте, таке значення лексеми *дорога* не фіксується тлумачними словниками, хоча воно проявляє себе в ході асоціативних експериментів. У межах цієї групи ми виділили дві підгрупи:

‘Життєві орієнтації’ (8 реакцій): *цель** (3), *знания* (1), *победа* (1), *успех* (1), *счастье** (1), *открытие** (1).

‘Характеристика життєвої дороги’ (3 реакції): *гладкая** (1), *легкая** (1), *спокойная** (1).

Аналізуючи склад різних груп, можна виявити чимало спільних компонентів. Ті самі слова-реакції входять до різних груп, оскільки, по-перше, значення лексеми *дорога* є дифузним, а, по-друге, отримані у результаті експерименту слова-реакції багатозначні, і тому вони можуть реалізувати, залежно від ситуації, те чи інше своє значення. Словами-реакціями, які включені одночасно до різних груп і підгруп, є лексеми: *деревня*, *дом*, *к морю*, *лес*, *место*, *долгая*, *цель*, *счастье*, *открытие*, *гладкая*, *легкая*, *спокойная*. Деякі реакції є культурно маркованими, тобто характерними лише для російської культури. Це, зокрема, слова-реакції *скатертью* та *дураки*.

На слово-стимул *путь* російські респонденти дали трохи менше асоціацій (загальна кількість - 134), серед яких є як одиничні, так і повторювальні реакції, які утворили асоціативне поле із 66 одиниць. Отримані асоціації на слово-стимул *путь* ми, аналогічним чином як і у випадку з асоціаціями на слово-стимул *дорога*, поділили на декілька великих груп, враховуючи їхню семантику. Деякі реакції було включено одразу до кількох груп. Якщо лексико-семантичні варіанти (ЛСВ) лексем *дорога* та *путь* збігаються як синонімічні, то і назви груп та підгруп теж є однаковими (наприклад, група ‘**смуга землі, призначена для пересування**’, підгрупа ‘**фізичні параметри (розміри) дороги/ шляху**’ тощо).

До першої групи увійшло 35 асоціацій, які пов’язані з таким значенням лексеми *путь* як ‘**смуга землі, призначена для пересування**’. У межах цієї групи ми виділили декілька підгруп:

‘Фізичні параметри (розміри) шляху’ (10 реакцій): *длинный* (5), *длина* (1), *широкий* (2), *короткий* (2).

‘Частина простору, яка у свідомості носіїв мови певним чином пов’язана з дорогою’ (5 реакцій): *горы* (1), *лес* (2), *деревья* (1), *дом* (1).

‘Типи доріг’ (20 реакцій). До цієї підгрупи ми віднесли лексеми зі схожою семантикою: *дорога* (18), *трасса* (1), *тропа* (1). У певних контекстах отримані слова-реакції є взаємозамінними.

Другу групу асоціацій на слово-стимул *путь* утворюють 84 слова-реакції, які пов’язані з ЛСВ ‘**перебування в русі, поїздка, подорож**’. У межах цієї групи ми виділили схожі підгрупи, що й в однойменній групі, утвореній словами-реакціями на стимул *дорога*:

‘Пересування в просторі й часі’. Безпосередньо з цим значенням пов’язано 9 реакцій: *путешествие* (7), *следование* (1), *проходит* (1).

‘Транспорт, засіб пересування’ (7 реакцій): *машина* (2), *поезд* (2), *корабль* (2), *ноги* (1).

‘Мета поїздки, кінцевий пункт призначення’ (12 реакцій): *цель* (2), *с целью* (1), *лес** (2), *горы** (1), *дом** (1), *заграница* (1), *море* (1), *Москва* (1), *север* (1), *страны* (1).

‘Тривалість подорожі’ (27 реакцій): *долгий* (10), *долго* (1), *длинный* (5), *дальний* (4), *короткий* (2), *быстрый* (1), *время* (2), *длина* (1), *продолжительность* (1).

‘Емоції та почуття, які пов’язані з поїздкою, оцінка подорожі’ (19 реакцій): *трудный* (8), *тяжелый* (2), *сложный* (1), *нелегкий* (1), *легкий* (2), *неизвестный* (1), *интересный* (1), *незабываемый* (1), *необычный* (1), *странный* (1).

‘Погодні умови’ (1 реакція): *метель* (1).

‘Можливі результати і наслідки поїздок’ (4 реакції): *усталость* (1), *изнемогающий* (1), *успех* (1), *поучительный* (1).

‘Події, що можуть виникати під час подорожі’ (5 реакцій): *препятствия* (2), *авария* (1), *сложности* (1), *знакомства* (1).

Зазначимо, що у другій семантичній групі (‘перебування в русі, поїздка, подорож’) на стимул *путь* ми додали підгрупи: ‘погодні умови’, ‘події, що можуть виникати під час подорожі’ та ‘можливі результати і наслідки поїздок’, які були відсутні в однойменній групі на стимул *дорога*. Проте, у цій групі ми не виявили підгруп: ‘суб’єкти, залучені до подорожі’, ‘безпека дорожньо-транспортного руху’, ‘необхідні предмети для подорожі, поїздки’, ‘супровідні елементи подорожі’, які були наявні у групі асоціацій на стимул *дорога*.

Третя група асоціацій ‘**життя, діяльність людини**’ включає 74 реакції і пов’язана зі співвіднесенням метафоричної лексеми *путь* з життям людини. Зазначимо, що словники фіксують переносне значення лексеми *путь* ‘жизнь человека, её течение’ [6, с. 516], але таке значення не подається для лексеми *дорога* [6, с. 143]. У межах третьої групи було виділено такі підгрупи:

‘Путь як все життя людини’ (10 реакцій): *жизнь* (7), *жизненный* (2), *судьба* (1).

Підгрупа ‘характеристика життєвого шляху, направленості діяльності людини’ виявилася найбільш чисельною (60 реакцій), адже життєвий шлях можна характеризувати за його тривалістю (*долгий** (10), *долго** (1), *длинный** (5), *время** (2), *продолжительность** (1)), складністю/ легкістю (*трудный** (8), *тяжелый** (2), *сложности** (1), *сложный** (1), *тернистый* (3), *неизвестный** (1), *препятствия** (2), *легкий** (2), *изнемогающий** (1), *нелегкий** (1)), наявністю мети та вибору (*путь в никуда* (1), *цель** (2), *с целью** (1), *стремиться к чему-то* (1), *к успеху* (1), *успех** (1), *победа** (1), *только твой* (1), *мой* (1), *выбор* (1), *светлый* (1), *свет* (2)), за оцінним компонентом (*интересный** (1), *незабываемый** (1), *необычный** (1), *поучительный** (1), *странный** (1)).

‘Деякі складові життєвого шляху’ (4 реакції): *семья* (1), *счастье* (1), *успех** (1), *победа** (1).

Поза названими групами опиняється реакція *Млечный путь* (2). Ми вважаємо за потрібне виділити четверту групу ‘**Млечный путь**’, яка об’єднує асоціації,

пов'язані з Чумацьким (Молочним) Шляхом (космічною системою, що має вигляд світлої туманної смуги на зоряному небі).

Отож, дослідивши асоціації на слова-стимули *дорога* та *путь*, ми виявили багато однакових реакцій, що дозволило погрупувати їх в однойменні групи та підгрупи. Проте, є чимало й відмінностей: стимул *путь* більшою мірою асоціюється з життєвим шляхом людини; на стимул *дорога* у респондентів виникають асоціації переважно зі смугою землі, призначеною для пересування. *Путь* асоціюється з Чумацьким Шляхом або ж з напрямком, шляхом для досягнення чогось, що не характерно для стимулу *дорога*. Але обидва слова-стимули у свідомості носіїв мови тісно пов'язані з пересуванням чи поїздкою.

Перейдімо до аналізу асоціацій, отриманих від 43 німецьких респондентів на слово-стимул *Weg*, які утворили асоціативне поле з 116 реакцій (загальна ж кількість реакцій на цей стимул - 190). Зазначимо, що лексема *Weg* є вербалізаторами концепту «дорога» у німецькій мові.

Німецькі тлумачні словники («Duden Deutsches Universalwörterbuch» та «Deutsches Wörterbuch») подають чотири основні значення полісемічної лексеми *der Weg*: 1. 'festgetretene oder leicht befestigte Bahn zum Gehen; Verkehrsbahn' ('певним чином облаштована смуга землі, призначена для пересування'); 2. 'Richtung, die einzuschlagen ist, um an ein bestimmtes Ziel zu kommen' ('напрямок, маршрут пересування'. До другого значення подається підзначення 'напрямок діяльності, спосіб життя'); 3. 'Gang, Fahrt mit einem bestimmten Ziel' ('проходження якоїсь відстані, подорож з певною метою'); 4. 'Mittel, Verfahren, Möglichkeit' ('спосіб, метод, можливість') [7, с. 1718-1719], [8, с. 1351]. Отримані асоціації на слово-стимул *Weg* пов'язані саме з цими ЛСВ лексеми *Weg*. Реакції німецьких носіїв мови ми поділили на декілька великих груп, а ті у свою чергу - на менші підгрупи. Зазначимо, що для зручності викладу матеріалу ми подаємо отримані німецькі групи у тій самій послідовності, що й російські, хоча це не відповідає нумерації німецьких ЛСВ у словниках.

Отже, першу групу '**смуга землі, призначена для пересування**' утворюють 90 реакцій, які ми поділили на такі підгрупи:

'Фізичні параметри дороги' (23 реакції): *lang* (11), *schmal* (3), *breit* (2), *kurz* (2), *gerade* (1), *kurvenreich* (1), *räumlich* (1), *steil* (1), *auf und ab* (1).

'Покриття, колір та якість доріг' (24 реакції): *steinig* (5), *Steine* (2), *holprig* (3), *Asphalt* (2), *Kieselstein* (1), *Sand* (1), *Staub* (1), *dreckig* (1), *geteert* (1), *teilweise gut ausgebaut* (1), *teilweise schlecht ausgebaut* (1), *schön* (1), *grau* (2), *braun* (1), *grün* (1).

'Частина простору, яка у свідомості носіїв мови певним чином пов'язана з дорогою' (23 реакції): *Bäume*, *Baum* (4), *Natur* (3), *Wald* (3), *Blumen* (2), *Gras* (2), *Felder* (1), *Land* (1), *Flur* (1), *Wiese* (1), *Siedlung* (1), *Häuser* (1), *Bank* (1), *viele neue Städte* (1), *Zaun* (1).

'Складові частини дороги, типи доріг' (18 реакцій). У цю підгрупу ми об'єднали слова-реакції, що мають схожу семантику з лексемою *Weg*, а також ті реакції, які вказують на складові частини дороги: *Straße* (11), *Pfad* (2), *Gehweg* (1), *Kopfsteinpflaster* (1), *Spur* (1), *Kreuzung* (1), *Schild* (1).

'Функціональне призначення доріг' (2 реакції): *verbinden* (1), *Verbindung* (1).

Порівнявши однойменні семантичні групи на слова-стимули *дорога*, *путь*, *Weg*, можна стверджувати, що їхній склад дуже схожий. Проте, у семантичній групі на стимул *Weg* ми виділили підгрупу 'функціональне призначення доріг', яка була відсутня в утворених групах на стимули *дорога* та *путь*.

У другій семантичній групі об'єднано 80 слів-реакцій, пов'язаних зі значенням '**перебування в русі, поїздка, подорож**'. Ми об'єднали слова-реакції у такі підгрупи:

‘Пересування в просторі і часі’ (21 реакція): *Reise* (2), *wandern* (4), *laufen* (3), *Laufen* (1), *Strecke (von A nach B)* (2), *Entfernung* (1), *Spazieren gehen* (1), *Spaziergang* (1), *unterwegs sein* (1), *ankommen* (2), *losgehen* (1), *Fuß* (1), *Schritte* (1).

‘Транспорт, засіб пересування’ (1 реакція): *Auto* (1).

‘Суб’єкти, залучені до подорожі’ (4 реакції): *Reiseveranstalter* (1), *Fußgänger* (1), *Vogel* (1), *Weggefährte* (1).

‘Мета поїздки, подорожі, кінцевий пункт призначення’ (20 реакцій): *Ziel* (10), *Wald** (3), *Adresse* (1), *Arbeit* (1), *Büro* (1), *Punkt* (1), *viele neue Städte** (1), *Erholung* (1), *Geschichte* (1).

‘Тривалість подорожі’ (17 реакцій): *lang** (11), *lange* (2), *kurz** (2), *schnell* (1), *langsam* (1).

‘Емоції та почуття, які пов’язані з поїздкою, оцінка подорожі’ (10 реакцій): *schwer* (3), *schwierig* (2), *leicht* (2), *interessant* (1), *langweilig* (1), *ungemütlich* (1).

‘Супровідні елементи подорожі’ (4 реакції): *Planung* (1), *Lied* (1), *Nebel* (1), *schönes Wetter* (1).

‘Часовий інтервал, який асоціюється у респондентів з поїздкою чи подорожжю’ (3 реакції): *Nacht* (1), *Freizeit* (1), *Urlaub* (1).

Третя група асоціацій ‘**життя, діяльність людини**’ (51 реакція) пов’язана з співвіднесенням шляху (*Weg*) з життям людини:

‘Шлях як все життя людини’ (6 реакцій): *Lebensweg* (5), *Schicksal* (1).

‘Характеристика життєвої дороги’ (25 реакцій): *lang** (11), *lange** (2), *kurz** (2), *schwer** (3), *schwierig** (2), *leicht** (2), *interessant** (1), *jeder geht seinen* (1), *langweilig** (1).

‘Життєві орієнтації’ (17 реакцій): *Ziel** (10), *Ziel verfolgen* (1), *der Weg ist das Ziel* (1), *einen richtigen Weg einschlagen* (1), *Planung* (1), *Lösung* (1), *Ausweg* (1), *Freiheit* (1).

‘Певні етапи життя’ (3 реакції): *Zukunft* (2), *Lebensabschnitte* (1).

Четверту групу асоціацій, що об’єднала 15 реакцій, ми назвали ‘**напря́м руху в який-небудь бік, маршрут, курс**’. Було виділено 2 підгрупи у цій групі:

‘Курс, напрям’ (4 реакції): *Richtung* (3), *geradeaus* (1).

‘Накреслений чи визначений маршрут до чогось’ (11 реакцій): *Heimweg* (1), *von einem Punkt zum nächsten Punkt* (1), *wohin?* (1), *Weg zur Arbeit* (1), *Weg zur U-Bahn* (1), *Weg zur Uni* (1), *zur Schule* (1), *Adresse** (1), *finden* (1), *kennen* (1), *verlieren* (1).

Наступною п’ятою групою є група асоціацій під назвою ‘**спосіб, метод для досягнення чи здійснення чогось**’. Таке значення є типовим для лексеми *Weg*, воно відбите практично у всіх тлумачних словниках німецької мови. Проте, ми отримали лише 11 реакцій, пов’язаних з цим значенням: *Arbeitsweg* (2), *verschiedene (Wege)* (2), *effizient* (1), *einfach* (1), *herausfordernd* (1), *interessant* (1), *Lösung** (1), *finden** (1), *kennen** (1). У межах групи не було виокремлено підгруп.

Отже, стимул *Weg* у носіїв німецької мови викликає асоціації п’яти семантичних груп, у той час як у російській частині експерименту отримані асоціації на стимул *дорога* та на стимул *путь* об’єднано у чотири групи. Деякі групи є спільними у російській та німецькій частинах експерименту. Проте, німецьке слово-стимул *Weg* не асоціюється у носіїв мови із зірками (не утворює групи асоціацій ‘Млечный путь’). Натомість у свідомості мовців воно неодмінно пов’язане з напрямком руху та способом чи методом здійснення чогось.

У ході експерименту ми виявили культурно-марковані асоціації, характерні для російської свідомості.

Аналізуючи отримані асоціації на слово-стимул *путь* та слово-стимул *дорога*, можна побачити, що значення ‘смуга землі, призначена для пересування’ є більш

типовим для лексеми *дорога*, ніж для лексеми *путь* (загальна кількість реакцій на стимул *дорога* - 73, в той час як для стимулу *путь* - лише 35; кількість підгруп у межах цієї групи, утворених на слово-стимул *дорога*, - чотири, а на стимул *путь* - три). Проте, у мовців виникає більше асоціацій, пов'язаних з життєвим шляхом людини, на стимул *путь*, ніж на стимул *дорога* (відповідно 74 та 11 реакцій) Отже, для опису чи метафоризації життя частіше використовують лексему *путь*, ніж *дорога*.

Зазначимо, що, оскільки лексеми *дорога*, *путь* та *Weg* є багатозначними і мають декілька лексико-семантичних варіантів, то отримані у результаті експерименту асоціації можуть одночасно співвідноситися з різними значеннями (лексико-семантичними варіантами) даних лексем, що свідчить про синкретизм та дифузність значень лексем *дорога*, *путь* і *Weg* та ще раз слугує доказом цілісності та багатоаспектності концепту «дорога».

Як бачимо, асоціативний експеримент дає можливість глибше проникнути у свідомість носіїв мов, краще зрозуміти структуру полісемії, виявити релевантні компоненти лексичного значення.

У подальшому ми плануємо дослідити асоціації, отримані на слово-стимул *Bahn*, яке у носіїв німецької мови асоціюється передусім із залізницею, а не з будь-якими іншими ЛСВ цієї лексеми.

РЕЗЮМЕ

В статье в сопоставительном аспекте рассматриваются наборы ассоциаций, которые возникают в сознании носителей русского и немецкого языков на слова-стимулы *дорога*, *путь* и *Weg*. В каждом ассоциативном поле обнаружены семантические группы и подгруппы. Многие группы являются общими в русской и немецкой частях эксперимента, но все же проявляются некоторые отличия в составе ассоциативных полей.

Ключевые слова: свободный ассоциативный эксперимент, слово-стимул, слово-реакция, лексическое значение слова, семантическая группа.

SUMMARY

The article deals with the sets of associations, that appear in the mind of Russian and German native speakers on the words-stimuli *дорога*, *путь*, and *Weg*. Within each associative field a few semantic groups and sub-groups were singled out. Many groups are common in Russian and German parts of experiment, however, some differences in the composition of the associative fields are observed.

Keywords: free association experiment, word-stimulus, word-response, lexical meaning of a word, semantic group.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Леонтьев, А. Н. Опыт структурного анализа цепных ассоциативных рядов (экспериментальное исследование) [Текст] / А. Н. Леонтьев // Избранные психологические произведения: В 2-х т. - Т. 2. - М. : Педагогика, 1983. - С. 50-71.
2. Ломов, Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии [Текст] / Б. Ф. Ломов. - М. : Наука, 1984. - 445 с.
3. Лурия, А. Р. Основные проблемы нейролингвистики [Текст] / А. Р. Лурия. - М. : Изд-во Московского университета, 1975. - 252 с.
4. Залевская, А. А. Слово в лексиконе человека [Текст] / А. А. Залевская. - Воронеж : Изд-во ВГУ, 1990. - 204 с.
5. Левкиевская, Е. Е. Дорога [Текст] / Е. Е. Левкиевская // Славянские древности: Этнолингвистический словарь: В 5-х т. / Под ред. Н. И. Толстого. - Т. 2. - М. : Международные отношения, 1999. - С. 124-129.

6. Ожегов, С. И. Словарь русского языка: Ок. 57000 слов [Текст] ; под ред. чл.-корр. АН СССР Н. Ю. Шведовой. - 20-е изд., стереотип. - М. : Русский язык, 1988. - 750 с.
7. Duden Deutsches Universalwörterbuch [Текст] ; hrsg. und bearb. vom Wissenschaftlichen Rat und den Mitarbeitern der Dudenredaktion. - Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich : Dudenverlag, 1996. - 1816 S.
8. Wahrig, G. Deutsches Wörterbuch [Текст] / G. Wahrig. - Gütersloh : Bertelsmann Lexicon Verlag, 1997. - 1420 S.